

Visie Groninger Bodem Beweging

In aanvulling op het bestuursakkoord *Vertrouwen op herstel, herstel van vertrouwen* is een Nationaal Coördinator Groningen (NCG) aangesteld die leiding geeft aan de publieke regie.

Per 1 juni 2015 is Hans Alders benoemd. Zijn taak is het voor 1 januari 2016 een meerjarig programma *Aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen* op te stellen, en vervolgens toe te zien op de uitvoering daarvan. In het voortraject van de opstelling van het meerjarig programma verzamelt de NCG bouwstenen. De Groninger Bodem Beweging (GBB) heeft haar visie aan Hans Alders aangeboden.

Dit is de visie van de Groninger Bodem Beweging.

Inhoud

	pagina
Inleiding	2
Opbouw document	2
Analyse	
Gevolg	3
Oorzaak	4
Uitgangspunten	6
Noodzakelijke maatregelen	7
Gaswinning	
1. Gaswinning wordt verlaagd naar veilig niveau	7
Schadevaststelling	
2. Alle mijnbouwschade wordt vergoed	9
Schadeafhandeling	
3. Andere attitude van NAM en CVW	11
4. Onafhankelijke schadevaststelling en -afhandeling	11
5. Er komt een uitkoopregeling	12
6. Er komt een organisatie voor procesbegeleiding van schadelijders	13
7. Processen worden vereenvoudigd en er worden geen verdere procedures en instituties opgetuigd	13
Versteving	
8. Geen versteving	14
Het verstevigingsproces	16
Conclusie	19
Bijlage: Situaties en vergoedingen bij woningschade	20

Inleiding

In aanvulling op het bestuursakkoord *Vertrouwen op herstel, herstel van vertrouwen* is besloten een Nationaal Coördinator Groningen (NCG) aan te stellen die leiding geeft aan de publieke regie.

Per 1 juni 2015 is Hans Alders benoemd. Zijn taak is het voor 1 januari 2016 een meerjarig programma *Aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen* op te stellen, en vervolgens toe te zien op de uitvoering daarvan. In het voortraject van de opstelling van het meerjarig programma verzamelt de NCG bouwstenen. Hierbij biedt de Groninger Bodem Beweging (GGB) aan Hans Alders haar visie aan.

Deze visie is niet vrijblijvend. Op de algemene leden vergadering van de Groninger Bodem Beweging op 24 juni 2015 heeft Hans Alders de Groningers beloofd op te komen voor de belangen van de Groningers. Aan Groningers is vaker iets beloofd – aan deze belofte houden we de NCG.

Deze visie wordt gepubliceerd op de website van de GGB (www.groninger-bodem-beweging.nl). We zullen er steeds voortgangsverslagen aan toevoegen over de activiteiten van de NCG. Op deze wijze kunnen alle Groningers de inlossing van zijn belofte volgen.

De problemen in Noordoost-Groningen zijn de afgelopen drie jaren fors toegenomen. Het geduld van de Groningers met de NAM en de overheid is nagenoeg op. De angsten, boosheid en het gevoel van onmacht zijn sterk gegroeid, massaal wordt nu naar de rechter gekeken als een soort laatste strohalm. Dat maakt het nemen van adequate maatregelen in het belang van de Groningers uiterst urgent. Wij kunnen dat niet genoeg benadrukken.

Die maatregelen dienen fundamenteel te zijn. De afgelopen drie jaren hebben aangetoond dat het halfslachtig pappen en nathouden, en het optuigen van regeling op regeling, en instantie op instantie, geen soelaas biedt.

Opbouw document

Deze visie is als volgt opgebouwd. In het eerste deel **Analyse** geven we een beschrijving van de probleemsituatie in Noordoost-Groningen, en analyseren we de oorzaken. In het volgende deel **Uitgangspunten** behandelen we enige algemene uitgangspunten die ook in Noordoost-Groningen geldend zijn. Beter gezegd: geldend behoren te zijn.

Uit de combinatie van problemen en uitgangspunten volgen vervolgens de **8 Noodzakelijke maatregelen**. Waar nodig gaan we per maatregel nader in op de argumentatie, geven we een toelichting, of gaan we in op de betekenis voor het meerjarig programma *Aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen*

De 8 noodzakelijke maatregelen zijn ingedeeld langs vier lijnen:

Gaswinning (maatregel 1. Gaswinning wordt verlaagd naar een veilig niveau)

Schadevaststelling (2. Alle mijnbouwschade wordt vergoed)

Schadeafhandeling (3. Andere attitude van NAM en CVW, 4. Er komt een onafhankelijke schadevaststelling en -afhandeling, 5. Er komt een uitkoopregeling, 6. Er komt een organisatie voor procesbegeleiding van schadelijders, 7. Processen worden vereenvoudigd, geen nieuwe procedures en instituties)

Versteving (8. Geen versteving).

De visie wordt afgesloten met een **Conclusie**.

Analyse

Gevolgen

Drie jaar na de aardbeving van Huizinge, 16 augustus 2012, is, onder leiding van minister Henk Kamp van Economische Zaken, Noordoost-Groningen veranderd in een rampgebied.

Tientallen woonhuizen zijn gesloopt of ingestort, honderden zijn opgekocht door de NAM en wachten op afbraak met al dan niet herbouw, honderden andere huizen staan al sedert Huizinge in de stutten en zijn geheel of gedeeltelijk onbewoonbaar, duizenden huizen zijn zwaar beschadigd, tienduizenden licht beschadigd. Er zijn tot 20 september 2015 in totaal 48.994 schademeldingen ontvangen.

Gewetensvolle burgemeesters hebben inmiddels de eerste dwangbevelen bezorgd bij huiseigenaren wiens huis onveilig is volgens de NAM of CVW, om het huis binnen drie dagen te verlaten.

Scholen zijn niet meer veilig, er worden noodgebouwen neergezet. De huizenmarkt is tot stilstand gekomen, vele huizen staan "onder water", mensen zijn bang en kunnen niet verhuizen, ze voelen zich gegijzeld in hun eigen huis.

De streek is rijk aan cultuurlandschap en karakteristieke en beeldbepalende bebouwing. Van de 1500 rijksmonumenten in het gebied zijn er meer dan 900 beschadigd. Zoals een Groninger het treffend verwoordde "Wij hebben geen IS nodig voor verwoesting van het cultureel erfgoed, wij hebben de NAM". Inmiddels heeft Heemschut Noordoost-Groningen voorgedragen voor plaatsing op de lijst van Europa's zeven meest bedreigde erfgoederen. Zoals een woordvoerder zegt "Deze schaal van destructie kent zijn weerga niet in Europa."

Voor de schadeafhandeling moet de individuele huiseigenaar aankloppen bij de schadeveroorzaker, de NAM, en sedert 5 januari 2015 bij het CVW. Lichte schades in woningen, scheuren in buitenmuren - een groot deel van de schademeldingen - worden doorgaans snel cosmetisch hersteld. De gebruikte methode - het plaatsen van wikkels in de voegen om de onderlinge verbanden te verstevigen - is vooral goedkoop. De effectiviteit van de methode is niet onomstreden.

Ernstiger schades in woningen vormen een lijdensweg voor de huiseigenaar. De NAM of het CVW sturen een expert voor de taxatie. Die wijst pakweg de helft van de schades af, als zijnde niet aardbevingsgerelateerd (de zogenaamde C-schades - en C-schades worden niet vergoed).

De huiseigenaar wordt zo gedwongen tot het inschakelen van een contra-expert. En dan begint vaak het gesteggel en de intimidatie. Zo nodig wordt een derde expert ingeschakeld, zo nodig kan de huiseigenaar naar de Tcbb (Tijdelijke Commissie Bodembeweging) stappen, zo nodig kan de huiseigenaar daarna nog de rechter inschakelen.

Het zijn lijdenswegen voor mensen die niet om aardbevingen gevraagd hebben, niet om scheuren in hun huis, die zelf geen bouwdeskundige zijn, maar wel geacht worden rapporten van experts te beoordelen, en die de energie, tijd en kennis ontberen om juridische stappen te gaan zetten. Veel huiseigenaren worden eerder moe, zwichtten halverwege in het proces, in de hoop er dan "vanaf te zijn".

Anderen zien wat er gebeurt, en besluiten helemaal af te zien van het begaan van deze lijdensweg. Ook dat is de realiteit. Vele duizenden schades zijn nog niet gemeld!

De Groninger mag stug en nuchter zijn, onder de huidige omstandigheden is zijn levensvreugde vergald. Vergald door de voortdurende angst voor zijn leven, het leven van zijn kinderen en van zijn dierbaren. De grote klap kan elke dag komen.

Vergald door de groeiende woede en machteloosheid over de houding van de NAM en CVW die hun "experts" op pad sturen met de richtlijn te beknibben op elke schade. Experts die lijken te rapporteren naar willekeur. Buurhuizen met gelijksoortige schades kunnen volkomen verschillend beoordeeld worden. Contactpersonen van de NAM of CVW die de huiseigenaar ook naar willekeur onder druk lijken te zetten, intimideren of geheimhouding afdwingen. Of die onjuist informeren. Of die traineren. Of bewoners onverschillig bejegenen.

Als pastores in de gemeente Slochteren vragen wij aandacht voor de gevoelens van mensen in het aardbevingsgebied in Groningen. In onze pastorale contacten komen we groeiende boosheid, onmacht en frustratie tegen rond de politieke en bestuurlijke gang van zaken. Veel van onze kerkleden zijn niet zozeer angstig en reageren redelijk nuchter op de bevingen. Ze zullen niet zo snel meedoen aan bijzondere acties. Maar onder de oppervlakte merken wij steeds meer wantrouwen. De voor Groningers kenmerkende loyaliteit aan de overheid staat onder druk. Er heerst een gevoel dat menselijke belangen ondergeschikt zijn aan economische en dat het prachtige gebied verder op achterstand komt door waardevermindering en ontvolking. Het is niet alleen in letterlijke zin dat Groningen onder de oppervlakte in beweging is!

verklaring pastores Slochteren, 11 februari 2015

De Groninger is boos op de overheid. Op minister Henk Kamp, die in de Tweede Kamer voortdurend vertelt dat hij het goed geregeld heeft voor de Groningers. Er is een expert, een contra-expert, een arbitrage, een Tcbb, een rechter. Minister Henk Kamp rapporteert ook dat de “*schrijnende gevallen*” bijna allemaal opgelost zijn. En hij verwijst regelmatig naar de uitstekende samenwerking met de NAM. En hij bewerkt daarmee de publieke opinie. Hij doet daarmee geen recht aan de werkelijkheid in Noordoost-Groningen.

Want voor de gemiddelde Groninger is het duidelijk: minister Henk Kamp, de overheid, kiest vóór de NAM en tégen de Groninger. Hij durft wel ongeloofwaardige excuses te maken, en durft wel valselijk aan de Tweede Kamer te schrijven “bij dit alles staan de belangen van de Groningers centraal”. Uit zijn daden blijkt echter dat hij het economisch belang vóór laat gaan, en niet de veiligheid en de belangen van de Groningers. Dat is voor een Groninger - die houdt van “*richt- en slichte taal*” - een doodzonde.

Met de instelling van een Overheidsdienst Groningen met aan het hoofd een Nationaal Coördinator Groningen (NCG) die nadrukkelijk de taak krijgt een programma op te stellen om huizen te gaan versterken, geeft Henk Kamp een helder volgend signaal af aan de Groningers. Een signaal van desinteresse en minachting voor de problemen van de Groningers. Liever bezorgt hij de Groningers “preventief” overlast (met wéér een ingreep in hun huizen) dan dat hij hun problemen oplost. Liever verbunkert hij heel Noordoost-Groningen dan dat hij de gaswinning substantieel omlaag brengt naar een veilig niveau.

Ook de Dialoogtafel heeft gefaald. Het motto was “*Vertrouwen op herstel, herstel van vertrouwen.*” Beide “*vertrouwen*” zijn misplaatst gebleken, de Dialoogtafel was in de ogen van de Groningers niet meer dan een middel om het “volk aan de praat te houden” en om tijd te winnen. De NAM en minister Henk Kamp gingen ondertussen gewoon hun eigen gang. Partijen aan de Dialoogtafel werden daarbij niet serieus genomen, en geregeld geschoffeed.

Het zo hard bevochten “onafhankelijke” CVW is allesbehalve onafhankelijk. Het is een “kloon” van de NAM, eigendom van Arcadis, de wereldwijde partner van Shell, de moeder van de NAM. En wat de Dialoogtafel aan regelingen heeft voortgebracht (waardevermeerdering, leefbaarheid) zijn weinig meer dan de sussende druppels op een gloeiende plaat.

Oorzaken

De Groningers ervaren dat hun op grote schaal onrecht wordt gedaan. Hoe is het zo ver kunnen komen?

Twee besluiten van minister Henk Kamp zijn hier debet aan

- a. Het afwijzen van het rapport van de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) van 22 januari 2013
- b. Het neerleggen van de schadevaststelling en de schadeafhandeling bij de schadeveroorzaker

a. Het afwijzen van het rapport van de SodM van 22 januari 2013

De NAM heeft in 2012 47,8 miljard kuub gas gewonnen in het Groninger veld, waarvan 15,4 in het meest gevaarlijkste gebied, het cluster Loppersum. Toen was er op 16 augustus 2012 de beving van Huizinge, met een kracht 3.6 op de schaal van Richter. Deze aardbeving schudde iedereen wakker.

Op 22 januari 2013 is aan Henk Kamp het rapport van het SodM aangeboden. Het SodM adviseert daarin de minister - vanuit het oogpunt van de veiligheid van de inwoners van Groningen, en geredeneerd vanuit het voorzorgsbeginsel:

“De gasproductie uit het Groningse gasveld zo snel mogelijk, en zo veel als mogelijk en realistisch is, terug te brengen.”

De minister legt dit zwaarwegende advies echter naast zich neer. Hij stelt dat hij eerst 11 nadere onderzoeken, uiteindelijk 14, nodig heeft om een verantwoord besluit te kunnen nemen. Zo wint hij een vol jaar tijd. Ondertussen laat hij de NAM niet *minder* maar juist *méér* gas winnen.

De gaswinning in het Groningenveld stijgt in 2013 daarmee naar een recordhoogte van 53,9 miljard kuub, waarvan 17,1 in het meest kritieke gebied, het cluster Loppersum.

Een direct gevolg is een recordaantal van 121 aardbevingen in 2013, waarvan 29 zwaarder dan 1.5. Duizenden nieuwe schademeldingen resulteren.

En nadat in 2014 de putten van het cluster van Loppersum voor 80% gesloten worden, en in 2015 volledig - op last van de rechter - laat minister Henk Kamp de gaswinning verplaatsen naar drie clusters in dichter bevolkt gebied. Daaronder het cluster Eemskanaal dat door deskundigen al aangewezen is als het, na Loppersum, meest risicovolle gebied.

Doordat gaswinning vanaf dat moment in dichterbevolkt gebied plaatsvindt stijgt het aantal schademeldingen snel. Op 30 september 2014 wordt voor het eerst de stad Groningen door een sterke aardbeving getroffen.

Een belangrijke factor bij dit alles is dat de druk in het gehele Groningenveld steeds lager wordt (het gasveld is inmiddels voor meer dan driekwart leeg) en dat daardoor de seismische dreiging en het aantal aardbevingen toenemen, óók bij een jaarlijks gelijkblijvend productieniveau.

Tot heden zijn er in 2015 - ondanks het verlagen van het productieplafond voor 2015 naar 30 miljard kuub gas - alweer 84 aardbevingen geregistreerd, waarvan 13 zwaarder dan 1.5.

b. Het neerleggen van de schadevaststelling en de schadeafhandeling bij de schadeveroorzaker

Dit is om meerdere redenen opmerkelijk.

In de eerste plaats is dit in strijd met de geest en de letter van het Burgerlijk Wetboek. Het Burgerlijk Wetboek schrijft bij schade een financiële vergoeding voor van de schadeveroorzaker aan de schadelijder. Het is ongebruikelijk dat de schadeveroorzaker de schade herstelt, laat staan dat de schadeveroorzaker de bevoegdheid krijgt de omvang van de schade vast te stellen.

Ten tweede mist de NAM de inhoudelijke expertise in dezen. Het is een mijnbouwbedrijf, het is gespecialiseerd in het naar boven halen van gas en olie. Het is géén bouwbedrijf, het heeft geen deskundigheid met schade aan woningen of schadeherstel.

Ten derde is de NAM in het gebied bekend als de partij die decennialang heeft beweerd dat gaswinning geen aardbevingen kón veroorzaken en de gevaren bagatelliseerde. Wetenschappers, die waarschuwden voor bodemdaling en aardbevingen, werden eerst genegeerd, daarna verketterd en hen werd het werken vaak onmogelijk gemaakt. Iedereen die durfde te beweren dat gaswinning aardbevingen kon veroorzaken werd met juridische middelen bedreigd. De NAM heeft hiermee een angst- en censuurcultuur gecreëerd.

In een klein veld in Zuidoost-Drenthe vond in 1997 de tot dat moment sterkste geïnduceerde aardbeving in Nederland plaats. Nog vandaag de dag staat op Wikipedia bij de aardbeving bij Roswinkel, 3.4, op 19 februari 1997 “waarschijnlijk was deze beving het gevolg van gaswinning”.

Toen in juni 2003 de nieuwe burgemeester van Loppersum, Albert Rodenboog, aantrad, en aan de loco-burgemeester vroeg wat hij aanmoest met de portefeuille aardbevingen, kreeg hij glimlachend te horen dat er volgens de NAM in de provincie Groningen geen aardbevingen konden voorkomen.

Deze houding van de NAM heeft zich vertaald in de buitengerechtelijk schaderegelingen die na de beving van Huizinge opgetuigd zijn. Het technisch-procedurele karakter van een bedrijf als de NAM heeft geleid tot protocollen waarin de rechten van de NAM centraal staan, waarin de procedurele verplichtingen bij de schadelijders wordt neergelegd, en waarin de NAM de schadelijder tot privacyverklaringen dwingt om de eigen aansprakelijkheid zoveel mogelijk tegen te gaan.

Drie jaar na Huizinge kan geconcludeerd worden dat de dubbelrol van de NAM – die zowel de schadeveroorzaker is als de partij waar de schadelijder moet aankloppen – niet langer acceptabel is voor de Groninger bevolking. De prioriteitstelling van minister Henk Kamp voor het economisch gewin, ten koste van de veiligheid van de Groningers, is dat evenmin.

Uitgangspunten

In haar visie hanteert de GBB vier uitgangspunten om te komen tot een oplossing

1. De overheid heeft een zorgplicht voor de veiligheid van haar burgers
2. Een schadeveroorzaker vergoedt alle schade en houdt zich ook overigens aan de wet
3. De burger heeft recht op een faire behandeling bij schade
4. De burger heeft recht op leven en recht op respect voor privé-leven en woongenot

Deze uitgangspunten worden algemeen aanvaard in de democratische Nederlandse samenleving. Ze zijn verankerd in ons rechtstelsel, zowel in het Nederlands recht als in de internationale verdragen waaraan Nederland zich verbonden heeft.

Het eerste uitgangspunt houdt onder meer in dat veiligheid van burgers een zorgtaak van de overheid is. Dat is een primaire en absolute taak, die niet ingeperkt kan worden voor geldelijk gewin.

Het tweede uitgangspunt ziet op artikel 6:177 BW, waar de risicoaansprakelijkheid van de NAM is vastgelegd voor materiële schade. In samenhang hiermee biedt artikel 6:162 BW recht voor vergoeding wegens schuld aansprakelijkheid voor immateriële schade.

Daarnaast is er de morele grondslag. De NAM veroorzaakt welbewust schade, en brengt welbewust mensenlevens in gevaar. De NAM is als bedrijf in haar gedrag te karakteriseren als moreel verwerpelijk en niet maatschappelijk verantwoord bezig.

Het derde uitgangspunt ziet op een feitelijk gelijkwaardige rechtspositie tussen de schadeveroorzaker en de schadelijder. Deze gelijkwaardigheid ontbreekt in Groningen ten enenmale.

Voor het vierde uitgangspunt zij in het bijzonder gewezen op de betekenis van artikel 2 EVRM (Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens) voor het recht op leven, en het in artikel 8 EVRM beschermde recht op respect voor privéleven, familie- en gezinsleven, woning en correspondentie, inclusief privacy. Ook artikel 3 EVRM over inhumane gedragingen (bewust in levensgevaar brengen) wordt hiermee geraakt.

Noodzakelijke maatregelen

Gegeven deze uitgangspunten en de probleemanalyse komt de GBB tot de volgende 8 noodzakelijke maatregelen. We achten deze maatregelen zowel noodzakelijk als urgent.

Waar nodig gaan we per maatregel nader in op de argumentatie, geven we een toelichting, of gaan we in op de betekenis voor het meerjarig programma *Aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen*

Gaswinning

1. Gaswinning wordt verlaagd naar veilig niveau

Dit houdt in

- a. Gaswinning Groningenveld m.i.v. 1 januari 2016 naar een veilig niveau.

Ratio

1. Uitgangspunten 1 en 4 zijn van toepassing.
2. Met de maatregel wordt bereikt dat de Groninger weer veilig is, niet langer in levensgevaar door de gaswinning. Dat beëindigt ook de huidige onzekerheid waarin mensen verkeren, en verbetert het levensgenot en de nachtrust van de Groningers, en maakt een normaal leven weer mogelijk. Groningen kan op adem komen.
3. Veiligheid van de Groningers dient leidend te zijn in de te nemen maatregelen. Daarmee worden de aanbevelingen uit het Rapport van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid overgenomen. Het voorzorgsprincipe dient bij de besluitvorming de doorslag te geven.
4. Bij de risicoanalyse van het meest risicovolle gebied (het cluster Loppersum) is in 2013 al vastgesteld in een SodM rapport dat bij een aardbeving met kracht 5.0 met als epicentrum Huizinge *“meer dan 1.200 huizen zouden kunnen instorten waarbij overdag 118 en ’s nachts 106 dodelijke slachtoffers te betreuren zouden zijn”*. Er wordt ook opgemerkt *“Er kan ook een aardbeving [...] plaatsvinden nabij een dichtbevolkt gebied waarbij meer slachtoffers vallen”*.
5. Het is onverantwoord dat minister Henk Kamp bij zijn besluit om per 1 januari 2014 uit het cluster Loppersum minder te gaan winnen, en uit andere clusters meer te gaan winnen, geen risicoanalyse voor deze andere clusters op heeft laten stellen. Ook kan geconstateerd worden dat er überhaupt geen risicoanalyses meer zijn opgesteld, na bovengenoemde uit 2013. Dat klemt temeer omdat er wel tientallen andere onderzoeken zijn verricht, terwijl het veiligheidsvraagstuk toch een cruciale betekenis zou behoren te hebben voor de besluitvorming van de minister.
6. Het huidige niveau van gaswinning (30,0 miljard kuub) is volstrekt niet veilig. Dit wordt nogmaals bevestigd door het SodM in haar laatste rapport.
7. De veiligheidsrisico's worden niet slechts gevormd door het instortingsgevaar van (delen van) woonhuizen en andere gebouwen zoals scholen. Ook zijn er grote veiligheidsrisico's rond de infrastructuur (pijpleidingen), waterkeringen (Ommelanderdijk nabij Delfzijl, Eemskanaal nabij de stad Groningen en nabij Woltersum, Winschoterdiep), en industrieterreinen (Chemiepark Delfzijl met onder meer Akzo). Deze veiligheidsrisico's cumuleren bovendien.
8. Een voortzetting van de gaswinning op het huidige niveau zal leiden tot een toename van het aantal aardbevingen en een toename schademeldingen. Dit komt doordat bij een verdere verlaging van de druk in het aardgasveld de seismische dreiging toeneemt. Volgens onderzoek zijn er nog 1100 aardbevingen te verwachten. Voortzetting van de gaswinning op het huidige niveau betekent blijvend levensgevaar voor de Groningers gedurende meerdere jaren. Dit brengt ook een verdere cumulatie van de huidige problematiek met zich mee. Zowel in operationeel als in menselijk opzicht zal dit tot een onbeheersbare situatie leiden.
9. Ook zullen de jaarlijkse kosten van schadeherstel, die nu al groot zijn (Forum bijvoorbeeld 64 miljoen) blijven oplopen wanneer niet tot terugschroeven van het productieniveau wordt besloten.

10. De financiële opbrengsten van de aardgaswinning voor de overheid lopen niet weg, ze worden slechts uitgesteld. Ze worden naar de toekomst doorgeschoven. Niet ondenkbaar is dat het temporiseren van de productie de totale financiële opbrengsten zal vergroten omdat de huidige gasprijs als laag wordt beoordeeld.
11. Ook om geopolitieke redenen kan het behoud van eigen ondergrondse voorraad waardevol zijn, het verkleint de afhankelijkheid van het buitenland in noodsituaties.

Betekenis voor het meerjarig programma

1. Het meerjarig programma wordt minder complex, de drieslag met herstel + versterking + verduurzaming wordt een tweeslag herstel + verduurzaming. Dat vereenvoudigt het operationele proces aanzienlijk, en verlaagt de kosten daarvan.
2. Versterking op de voorgenomen schaal is niet langer nodig. De kostenbesparingen zijn aanzienlijk
3. De stroom van schademeldingen zal langzaam opdrogen. Ook hiervan zijn de opbrengsten, in termen van lagere kosten en verminderde operationele problematiek, groot.

Toelichting

Stopzetting van de gaswinning in het Groningenveld biedt uiteraard de grootste veiligheid. Een veilig niveau is een productie waarbij de kans op een beving groter dan 1.5 geen grotere overschrijdingskans dan 5% heeft. Blijkens het tentatieve onderzoek van de SodM uit 2013 voldoet een niveau van 12 miljard kuub hieraan. De kans op een beving met een sterkte van 1.5 of hoger is dan nagenoeg verwaarloosbaar.

Bij de aanvang van de winning in 1959 was de ondergrondse druk in het Groningenveld ongeveer 350 bar. Door de winning daalde deze druk, jaar na jaar. Naarmate de druk lager wordt neemt de werking in de ondergrond toe. Die werking leidt tot de aardbevingen. De eerste beving trad op bij een druk van 146 bar. Inmiddels in de druk gedaald tot gemiddeld 90 bar, in sommige putten is het nog nauwelijks 70 bar. Doordat de druk in het gehele Groningenveld nog steeds afneemt (het gasveld is inmiddels meer dan driekwart leeg) stijgt elk jaar de seismische dreiging, ook bij een overigens gelijkblijvend productieniveau. Daarom is een meerjarenplanning absolute noodzaak, waarbij jaarlijks het veilige niveau herijkt wordt.

Mocht minister Henk Kamp van oordeel zijn dat een hoger niveau dan 12 miljard met ingang van 2016 veilig is, bijvoorbeeld 25 miljard kuub, dan wenst de GBB het onderzoek waarop dat gebaseerd is 1 maand van tevoren ter beschikking te krijgen, om het onafhankelijk te kunnen laten valideren.

Toelichting bij deze voorwaarde

Uit deze voorwaarde spreekt een gezond wantrouwen van de Groningers. Dat gezonde wantrouwen is gebaseerd op de ervaringen tot heden. Dit lichten wij nader toe:

Zoals bekend publiceert minister Henk Kamp steeds de onderzoeken waarop zijn besluiten gebaseerd zijn. Bij transparantie hoort ook tijdigheid. De minister publiceert de onderliggende onderzoeken echter pas op de dag van de besluitvorming. Daardoor maakt hij een adequate bestudering en oordeelsvorming door anderen dan hemzelf tot het beslismoment onmogelijk.

Transparantie lijkt ook niet de bedoeling van Henk Kamp.

Bij het verzoek tot inzage, op basis van de WOB ondervond de GBB robuuste tegenwerking van de minister. Ook zijn meerdere rapporten bekend die om onbekende redenen niet gepubliceerd werden. Het is niet ondenkbaar dat dit gebeurde omdat de uitkomsten de minister minder welgevallig waren.

Bij transparantie hoort ten slotte ook onafhankelijkheid. De NAM is een dochter van Shell (en Exxon Mobil, de "slapende aandeelhouder"). In Nederland is alle kennis over gaswinning bij aan Shell gerelateerde instituten geconcentreerd: het KNMI, TNO, de Universiteit van Delft. De minister heeft ook de vroegere Shell-directeur Nigeria, Harry van der Meijden, benoemd tot nieuwe directeur van de SodM, en heeft Hans Alders, die vele commissariaten in de energiesector heeft vervuld, benoemd tot

NCG. In Nederland is derhalve nauwelijks onafhankelijkheid te vinden. De energiesector en de beleidsbepalers in het energieveld worden gedomineerd door het “Old Boys Network” van Shell.

Hoe de overheid en de NAM zijn omgegaan met de veiligheid van de bevolking wordt goed omschreven in een persbericht van 18 februari 2015 van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid:

“Bij de besluitvorming over de winning van het aardgas uit Groningen is tot 2013 niet zorgvuldig omgegaan met de veiligheid van de inwoners in relatie tot aardbevingen. Risico’s voor inwoners werden niet onderkend: de bij gaswinning betrokken partijen beschouwden het met name als schaderisico dat vergoed kon worden, het veiligheidsrisico achtten zij verwaarloosbaar. In de besluitvorming stond het belang van winning op de eerste plaats: een maximale opbrengst, optimaal gebruik van de Nederlandse bodemschatten en continuïteit in de gasvoorziening. Dat staat in het rapport ‘Aardbevingsrisico’s in Groningen’. (...) Uit het onderzoek blijkt dat veiligheid in relatie tot aardbevingen niet van invloed is geweest op de besluitvorming over gaswinning. De Maatschap Groningen en de bij gaswinning betrokken partijen - het Ministerie van Economische Zaken, SodM, EBN, NAM, Shell, ExxonMobil, en GasTerra - vormden samen een gesloten bolwerk, gericht op consensus. Deze partijen hebben jarenlang hecht samengewerkt met wederzijds begrip voor elkaar en elkanders belangen.”

Opmerkelijk is dat de bewoners van het gebied thans nog steeds niet voorbereid zijn op een zware aardbeving. Ook na de rapportage van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid is de overheid geen voorlichtingscampagne gestart.

De directe risico’s van een zware aardbeving (behalve instorting is dat met name het ontstaan van brand) zijn onvoldoende bij de bevolking bekend, en in de gebieden met een verhoogd overstromingsrisico (Woltersum, Ruischerwaard) heeft de overheid niets gedaan om de bewoners daarop voor te bereiden.

De overheid lijkt liever weg te kijken. Deze houding van de overheid past in de ontkennende en bagatelliserende cultuur van NAM en overheid die decennialang in Groningen heeft gedomineerd.

Schadevaststelling

2. Alle mijnbouwschade wordt vergoed

Dit houdt in

- a. Alle optredende soorten van mijnbouwschade worden vergoed, niet slechts aardbevings schade.
- b. Mijnbouwschade bij alle objecten wordt vergoed, niet slechts woonhuizen, en niet slechts boven het maaiveld.
- c. De mijnbouwschade wordt vergoed, ongeacht de geografische locatie.
- d. Een integrale vaststelling van de schade omvat zowel materiële schade als immateriële schade.
- e. Alle kosten die worden gemaakt ter voorkoming of beperking van mijnbouwschade worden vergoed.
- f. Bij geschillen wordt gebruik gemaakt van bestaande instituties zoals de Geschillencommissie Bouw

Ratio

1. Uitgangspunten 2 en 3 zijn van toepassing.
2. De verplichting tot volledige vergoeding van de kosten van ontstane mijnbouwschade is neergelegd in artikel 6:177 BW, voor immateriële schade in artikel 6:162 BW.
3. De verplichting tot volledige vergoeding van de kosten ter voorkoming of beperking van mogelijke mijnbouwschade is neergelegd in artikel 6:184 BW.
4. Op 22 januari 2013 hebben minister Henk Kamp en directeur Bart van der Leemput zij-aan-zij in Loppersum de Groningers beloofd dat de schade *ruimhartig* vergoed zal worden. Deze belofte behoeft inlossing.

5. De NAM stelt zich thans veelal in de praktijk op het standpunt dat het alleen aardbevings schade hoeft te vergoeden - andere schade wordt niet erkend als zijnde een gevolg van de mijnbouwactiviteiten. Bodemdaling, gepaard met gewijzigde grondwaterstanden, verschillende grondsoorten en de werking van vele kleine bevingen zorgen echter eveneens voor mijnbouwschade aan woonhuizen. Deze schades worden veelal door de expert van de NAM geclassificeerd als "zettingschade". En zettingschade (C-schade) wordt niet vergoed. Zowel de NAM als de Tcbb stellen zich op het standpunt dat bodemdaling niet tot schade aan bebouwing kan leiden. Ze baseren zich daarbij op zeer gedateerde onderzoeken uit de tachtiger jaren van de vorige eeuw. Dit lijkt zeer in tegenspraak met het feit dat er in het laatste decennium boven het hele Groningenveld tienduizenden *verse* scheuren zijn ontstaan. Dit is volgens de NAM en CVW zettingschade.
De ontkenning van deze vorm van gevolgschade is niet langer acceptabel.
6. Ook de bestaande praktijk waarin experts kennelijk de opdracht krijgen creatieve vormen van schade vooral ook in ogenschouw te nemen (begroeiing, thermische schade) lijkt niet uit te zijn op objectieve schadevaststelling en zeker niet op *ruimhartig* beleid. Het leidt tot classificaties als C-schade, en dus niet tot vergoeding. Ook deze praktijk is niet acceptabel.
7. De NAM en CVW kijken thans niet onder het maaiveld (funderingen). Ook deze ontkenning van gevolgschade is niet aanvaardbaar.
8. De NAM hanteert een *schadecontourenbeleid*, waarbij na elke aardbeving door de NAM een gebied wordt vastgesteld, waarbinnen schade zou kunnen optreden. Het is onacceptabel, en bij wet verboden, dat de schadeveroorzaker de bevoegdheid krijgt te bepalen of hij schade veroorzaakt.
9. Bij geschillen tussen expert en contra-expert is thans de werkwijze dat deze er gezamenlijk uit dienen te komen. Als dat niet lukt, dan is in arbitrage voorzien. Dit hele proces is tijdrovend en leidt tot veel onbegrip en onvrede bij de bewoner, en is niet in overeenstemming met de wetgeving terzake.
Omdat het gaat om een bouwkundige beoordeling kan een geschil uitstekend ondergebracht worden bij de Geschillencommissie Bouw. Dit is in lijn met de maatregelen 4 en 7.
10. De positie van de schadelijder is, als het om aardbevings schade gaat, een ongelijkwaardige. Alle Nederlandse verzekeringen sluiten aardbevingen uit, ook de rechtsbijstandsverzekeringen. Dat betekent dat de individuele schadelijder zelf de eventuele juridische kosten moet dragen. Zeker in een geschil met een moloch als NAM (lees: Shell) is er sprake van een onaanvaardbare ongelijkheid. Gewezen zij erop dat in sommige Zuid-Europese landen, zoals Italië, het verzekeren tegen aardbevingen juist verplicht is.
Ook om deze reden is de inschakeling van de Geschillencommissie Bouw een goede optie.
11. Bij achterstallig onderhoud leidt vaststelling en herstel van de schade soms tot een waardevermeerdering van de woning. Er wordt in dergelijke een financiële bijdrage van de huiseigenaar gevraagd. Soms heeft de huiseigenaar echter geen geld. Er zijn nu plannen geopperd om een *fonds achterstallig onderhoud* op te richten, waarbij de huiseigenaar uit dit fonds geld leent voor dit doel. Dit vinden wij fundamenteel onjuist.
De schadeveroorzaker dient alle mijnbouwschade te vergoeden. Wanneer een huiseigenaar om hem moverende redenen geen geld heeft besteed aan het onderhoud van het huis, en hier nu, door het optreden van de schadeveroorzaker de NAM, toe gedwongen wordt, zijn de door hem te maken kosten eveneens onderdeel van de mijnbouwschade en aan de schadeveroorzaker, de NAM, toe te rekenen.

Toelichting

De algemene verplichting van de NAM om alle mijnbouwschade te vergoeden is uiteraard niet beperkt tot de aardgaswinning uit het Groningenveld.

In de provincie Groningen gaat het ook om andere locaties zoals Borgsweer (waterinjectie), Grijpskerk (opslag), Zuidbroek (stikstof), en kleine velden als Saaksum en Blijham.

En breder in Noord-Nederland ook om Terschelling, Schiermonnikoog, Waddenzee, Norg (opslag), en kleine velden als Loon, De Wijk, Dalen, Roswinkel en Annerveen.

Schadeafhandeling

3. Andere attitude van NAM en CVW

Dit houdt in

- a. De schadelijder staat centraal, procedures worden ingericht vanuit het gezichtspunt van de schadelijder, de bejegening van NAM en CVW is klantgericht.
- b. De privacy van de schadelijder en zijn zelfbeschikkingsrecht worden gerespecteerd door NAM en CVW.

Ratio

1. Uitgangspunten 2 en 3 zijn van toepassing.
2. De huizenbezitter heeft schade geleden. Het is de taak van NAM en CVW deze schade ongedaan te maken. Daarbij past een dienstverlenende houding waarin de genoegdoening aan de schadelijder centraal staat. Daarbij past geen intimidatie, geen afdwingen van geheimhouding.

Toelichting

Totdat maatregel 4 in ingevoerd, dienen NAM en CVW de bestaande gevallen met een andere houding af te wikkelen.

4. Onafhankelijke schadevaststelling en -afhandeling

Dit houdt in

- a. Er komt een organisatie voor de schadevaststelling en schadeafhandeling, onafhankelijk van NAM en de overheid. De onafhankelijkheid wordt belichaamd door een onafhankelijke raad van toezicht waarin schadelijders een grote rol hebben. "Van de burgers, voor de burgers".
- b. De experts die namens deze organisatie de schadetaxaties uitvoeren zijn onafhankelijk en transparant. Zij beoordelen competent, consequent en consistent.

Ratio

1. Uitgangspunten 2 en 3 zijn van toepassing.
2. 40% van de schadelijders is momenteel ontevreden over de schadeafwikkeling. Het gaat daarbij vooral over de kwaliteit van de experts, de duur van de procedures en de bejegening door NAM en CVW. Naarmate de schades complexer zijn, of de huizen ouder, zijn de klachten talrijker en zwaarder.
3. Er is inmiddels zoveel wantrouwen opgebouwd, en er is bij de zogenaamd onafhankelijke organisaties zoveel verwevenheid met de schadeveroorzaker, dat alleen een volstrekt onafhankelijke organisatie nog uitkomst biedt.

Toelichting

De schadevaststelling vindt thans plaats door experts die worden ingehuurd door de schadeveroorzaker, de NAM (schademelding voor 5 januari 2015) of CVW (schademelding vanaf 5 januari 2015). De NAM is de schadeveroorzaker, en is daarom niet acceptabel als onafhankelijke partij. Het CVW is slechts in naam onafhankelijk. De aandelen van CVW zijn voor meer dan 50% in handen van Arcadis, die met de NAM overeenkomsten heeft afgesloten, en het CVW werkt volgens het NAM-schadeprotocol. Het CVW is volstrekt niet onafhankelijk van de schadeveroorzaker, en daarmee evenmin acceptabel.

De huidige constellatie heeft onvoldoende garanties voor objectiviteit. "Wiens brood met eet, diens woord men spreekt." De Groninger ervaart veel willekeur en veel ondeskundigheid bij de huidige experts.

De belangrijkste speler in de schadevaststelling in Noordoost-Groningen is Arcadis. De band tussen NAM en Arcadis is zeer nauw. Arcadis heeft met Shell (het moederbedrijf van de NAM) begin 2015 een wereldwijde samenwerkingsovereenkomst afgesloten.

Ook voor de schadeafwikkeling werken NAM en CVW thans met bevriende aannemers. Het inschakelen van lokale aannemers door schadelijders wordt niet gestimuleerd, en voor versterking werkt het CVW zelfs nagenoeg uitsluitend met "eigen" aannemers.

Bijzondere aandacht behoort het cultureel erfgoed te krijgen. Noordoost-Groningen is rijk aan rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, en karaktervolle en beeldbepalende historische bebouwing. Hier dient zowel schadevaststelling als schadeafhandeling door gespecialiseerde experts en bedrijven plaats te vinden.

5. Er komt een uitkoopregeling

Dit houdt in

- a. Er komt een algemeen geldende uitkoopregeling
- b. De regeling Waardedaling (de compensatieregeling) van de NAM vervalt.

Ratio

1. Uitgangspunten 2 en 3 zijn van toepassing.
2. De bestaande regeling Waardedaling van de NAM is niet acceptabel:
  - Geen onafhankelijkheid. Voor de vaststelling van schadevergoeding is de schadelijder afhankelijk van de schadeveroorzaker.
  - Geen objectiviteit. Veel aanvragen worden afgewezen, terwijl bij de wel toegekende aanvragen 1 à 2% vergoeding wordt uitgekeerd, terwijl de werkelijke waardedaling in het gebied die toe te schrijven is aan de gevolgen van de gaswinning tussen de 2,5% en 5% bedraagt, met uitschieters van vele tientallen procenten (duurdere huizen in het kerngebied van het Groningenveld).
3. De Rechtbank Noord Nederland heeft in haar uitspraak van 2 september 2015 eveneens vastgesteld dat de regeling Waardedaling van de NAM te beperkt is in haar reikwijdte. De rechter concludeert (4.4.21):

"Op grond van het voorgaande zal de rechtbank een verklaring van recht toewijzen dat NAM aansprakelijk is voor de schade bestaande uit waardevermindering van de onroerende zaken in het gebied waar aardbevingen ten gevolge van de gaswinning door NAM voorkomen en dat deze schade voor vergoeding in aanmerking komt ongeacht of er al dan niet fysieke schade aan de onroerende zaken is opgetreden en ongeacht of de onroerende zaken al dan niet zijn verkocht."

4. Met de uitkoopregeling wordt de verkoper, dus de inwoner van het gebied, zekerheid geboden. Hij krijgt zijn vrijheid terug via de mogelijkheid om het gebied te verlaten. De huidige gijzeling in het gebied is afgelopen, aan de uitzichtloosheid komt een eind. Bovendien lijdt de verkoper geen onevenredig groot financieel verlies.
5. Deze uitkoopregeling biedt ook potentiële kopers toekomstige rechtsbescherming. Daardoor wordt het woonklimaat verbeterd, en kan de woningmarkt zich weer herstellen.

Toelichting

In de kern werkt de uitkoopregeling als volgt. De huiseigenaar probeert de woning op de normale wijze te verkopen. Als dit na 12 maanden nog niet gelukt is wordt de woning aangekocht namens de schadeplichtige partij, in dezen de NAM. De aankoopprijs wordt bepaald door een onafhankelijke deskundige taxateur (beëdigd en/of gecertificeerd). Uitgangspunt is de waarde van het object op 1 januari 2008. Vanaf die peildatum wordt de verkoopwaarde gecorrigeerd voor de effecten van de

economische crisis en krimp. Het effect van de gaswinningsproblematiek op de woningprijzen wordt daarentegen gecompenseerd.

Betekenis voor het meerjarig programma

Bij implementatie van de maatregelen zoals in de punten 2 tot en met 5 aangegeven ontstaat een geïntegreerde aanpak bij de schadeafwikkeling bij woningen.

In de **Bijlage** is een samenvattend overzicht weergegeven, vanuit het gezichtspunt van de huiseigenaar. Daarbij worden vier situaties onderscheiden:

1. Er is herstelbare schade aan de woning
2. Er is onherstelbare schade aan de woning: de woning moet worden herbouwd
3. De woning is zeer zwaar beschadigd en het bevoegd gezag acht het niet verantwoord om de woning op die plaats te herbouwen. Er is dus sprake van gedwongen "uitzetting".
4. De bewoner wil de woning verkopen.

6. Er komt een organisatie voor procesbegeleiding van schadelijders

Dit houdt in

- a. Er komt een organisatie voor de procesbegeleiding van de schadelijders, onafhankelijk van NAM en overheid. De onafhankelijkheid wordt belichaamd door een onafhankelijke raad van toezicht waarin schadelijders een grote rol hebben. "Van de burgers, voor de burgers".

Ratio

1. Uitgangspunt 3 is van toepassing
2. Er is een grote behoefte aan gratis, laagdrempelig en onafhankelijke hulp voor de individuele schadelijder.

Toelichting

In de nieuwe organisatie werken procesbegeleiders die daadwerkelijk de schadelijder assisteren. De organisatie heeft een helpdesk. Gezien de omvang van de schade zal de omvang van deze organisatie substantieel dienen te zijn. Ook deze organisatie wordt gefinancierd door de overheid. De onafhankelijkheid wordt ook hier belichaamd door een onafhankelijke raad van toezicht waarin schadelijders een grote rol hebben. "Van de burgers, voor de burgers".

7. Processen worden vereenvoudigd en er worden geen verdere procedures en instituties opgetuigd

Dit houdt in

- a. De bestaande regeling waardevermeerdering wordt omgewerkt naar een algemeen geldende regeling voor alle huiseigenaren boven het Groningenveld
- b. Er komen geen additionele nieuwe regelingen (anders dan de uitkoopregeling)
- c. Er komen geen additionele nieuwe instituties (organisaties of commissies)

Ratio

1. Uitgangspunt 3 is van toepassing
2. De vereenvoudiging van de processen is ingebed in een aantal andere maatregelen.
3. De beperking van de bestaande regeling waardevermindering, onder meer met gemeentegrenzen, en met een minimumschadebedrag (€ 1.000) doet geen recht aan het doel van de regeling, en wordt als onrechtvaardig ervaren. Er is sprake van ongelijke behandeling.
4. De algehele procedurele belasting voor de schadelijders is op dit moment aanzienlijk. In de ervaringen van de schadelijders speelt daarbij een grote rol dat er al te veel te loketten zijn ingericht: het zicht op het geheel is zoek. Steeds heeft de schadelijder te maken met andere

mensen, andere organisaties en andere regelingen. Dit klemt temeer omdat de schadelijder al getroffen is door een nare situatie waar hij niet om gevraagd heeft. Om de schadelijder dan ook nog te confronteren met een complex stelsel van regelingen en instituties dient zoveel mogelijk te worden voorkomen.

5. Een aantal van de huidige instanties werken niet naar behoren, of hebben weinig toegevoegde waarde. Sommige worden zelfs ervaren als stressverhogend en contraproductief. De Commissie Bijzondere Situaties kan het best opgeheven worden.
6. Door de instelling van de procesbegeleiders (maatregel 6) zal het beroep op de huidige instanties afnemen.

Toelichting

Er zijn talrijke instituties die zeggen mede te spreken voor de bewoners van het gebied, of besluiten over hen, maar zij hebben erg weinig *feeling* met de reële behoeftes van de Groningers, vatten hun rol formalistisch op, dan wel laten andere, economische belangen voorgaan. Toch hebben zij directe impact voor de bewoners. Wij geven een kleine opsomming van de *spelers*:

NAM, CVW, Ministerie van EZ, Provincie Groningen, Gemeenten, Veiligheidsregio, Waterschappen, SNN, NCG, Tcbb, Onafhankelijk Raadsman, Economic Board, Commissie Bijzondere Situaties.

En meer indirect, maar soms met nog meer invloed:

Shell, Exxon-Mobil, EBN, Maatschap Groningen, GasTerra, Gasunie, Ministerie van I&M, Ministerie van BZK, Ministerie van V&J, KNMI, TNO, SodM, OvV.

Verstevinging

8. Geen verstevinging

Dit houdt in

- a. Verstevinging vindt in beginsel niet plaats.
- b. Verstevinging is alleen gerechtvaardigd indien het gebaseerd is op een locale risicoanalyse (seismisch risico per cluster), in combinatie met een risicoanalyse voor het (type) huis
- c. Verstevinging is altijd vrijwillig.

Ratio

1. Uitgangspunt 4 is van toepassing.
2. De *oorzaak* (gaswinning, zie maatregel 1) dient primair aangepakt te worden (vermindering levensgevaar), aanpak van het *gevolg* heeft een secundair karakter.
3. De Groninger heeft thans al geen ongestoord woningbezit, door de “angst voor de grote klap”, door de continue aardbevingen en schadeafhandelingen. Het is daarom niet redelijk hem nogmaals te belasten, met een ingrijpende verbouwing van zijn huis, anders dan in geval van urgente noodzaak. Die belasting impliceert namelijk:
  - a. langdurige overlast, tijdelijk uithuisplaatsing, en dergelijke
  - b. aantasting van het woongenot doordat de woning authentieke kenmerken verliest
  - c. langdurige ontwrichting van het “gewone leven”

Extra wrang is dat die belasting geen vrijwaring voor toekomstig leed is. Een verstevigd huis kan net zo goed bij een volgende aardbeving weer (forse) schade oplopen.

Toelichting

Er is een grote verstevingingsoperatie aangekondigd, waarbij huizen “aardbevingsbestendig” worden gemaakt. De kosten ervan worden in een onderzoek geraamd op 6,5 miljard euro, dit bedrag is nog zeer onzeker. Volgens sommige onderzoeken gaat het daarbij om 35.000 woonhuizen, volgens andere om wel 170.000 bebouwingseenheden (woonhuizen, appartementsgebouwen, openbare gebouwen, bedrijfspanden en zo verder). De term “aardbevingsbestendig” is bovendien nog niet scherp

gedefinieerd. Er wordt verwezen naar de concept NPR en nog te bepalen aanvaardbare veiligheidsrisico's. Opvallend is dat al sinds 1998 (Eurocode 8) de Nederlandse overheid de plicht heeft een NPR voor aardbevingen op te stellen, en dat deze er nog steeds niet is.

Het gaat hierbij om drie vormen van versteviging:

- veiliger maken (beperkte aanpassingen, bijvoorbeeld schoorstenen)
- bouwkundig versterken (hoofddraagconstructie versterken zonder aan de norm voor aardbevingsbestendig te voldoen)
- aardbevingsbestendig.

De eerste twee vormen worden van versteviging thans in het kerngebied (het cluster Loppersum) uitgevoerd, daarna volgen de andere clusters, in volgorde van risico.

De derde vorm, het aardbevingsbestendig maken, staat op de rol voor het hele Groningenveld. Dat de impact van een dergelijke operatie immens zal zijn leidt geen twijfel.

Met deze aangekondigde grote verstevigingsoperatie wordt de onzekerheid onder de bewoners die er al bestond over de te verwachten aardbevingen verder vergroot. Hoeveel huizen moeten worden verstevigd en hoeveel moeten worden gesloopt? Wat zal dat betekenen voor de dorpen en het erfgoed? Wat zal het betekenen voor het eigen leven? Hoe lang moet het huis verlaten worden voor de verbouwing? En wat gebeurt er als na de versteviging weer aardbevingen komen, dan zal immers opnieuw schade optreden?

De verstevigingsoperatie lijkt enkel bedoeld om verdergaande gaswinning juist mogelijk te maken!

Hierna gaan wij uitgebreider in op de problemen die de verstevigingsoperatie - het aardbevingsbestendig maken - met zich meebrengt *wanneer* deze zou worden doorgezet, en wat dan de noodzakelijk randvoorwaarden en eisen voor de uitvoering zijn.

HET VERSTEVIGINGSPROCES

Inleiding

De GBB ziet de taakstelling van de verstevigingsoperatie niet alleen als *onwenselijk* maar ook als *onmogelijk* in het door de NCG thans gepresenteerde tijdsplan (6.000 woningen per jaar).

Onwenselijk doordat het proces van verstevigen leidend wordt voor tal van planmatige beslissingen die hun effect hebben op belangrijke aspecten van deze regio zoals krimp, behoud van erfgoed, leefbaarheid en werkgelegenheid. Af en toe wijst de NCG op synergie tussen de verstevigingsoperatie en deze andere ontwikkelingen maar het is klip en klaar dat de afwegingen bij de verstevigingsoperatie bepalend worden voor maatregelen op de andere ontwikkelingen. Zo brengt naar verwachting de normstelling van het verstevigingproces een versneld sloopproces met zich mee op basis van veiligheidsoverwegingen. Dit sloopproces zou de leefbaarheid in de dorpen versneld kunnen ontwrichten wat op zijn beurt de krimp zal versnellen. Dit achten wij beleidsmatig niet correct.

De GBB acht de taakstelling van de operatie ook onmogelijk, althans wanneer tevens aan andere belangrijke eisen voldaan moet worden zoals zorgvuldigheid en behoud van erfgoed en leefbaarheid in de dorpen. De plannen zoals tot nu toe gepresenteerd hebben een sterk technisch perspectief. De taakstelling brengt dit onvermijdelijk met zich mee. Echter zonder recht te doen aan het bewonersperspectief zijn de plannen absoluut onhaalbaar. Gaat het bij de schadehersteloperaties om de medewerking van individuele bewoners, voor het welslagen van de verstevigingsoperatie is de collectieve medewerking van dorpen voorwaarde. Daarom dient het bewonersperspectief leidend te zijn bij de verstevigingsoperatie.

Randvoorwaarden

De belangrijkste randvoorwaarde voor de verstevigingsoperatie is de aanwezigheid van draagvlak bij de bevolking. Dit is absoluut noodzakelijk voor de uitvoering van het programma. Temeer daar er onpopulaire maatregelen genomen moeten worden. De media zullen het proces met argusogen volgen. Weerstand in de dorpen heeft een zeer hoog afbreukrisico voor het proces. Zonder draagvlak bestaat het gevaar dat sommige dorpen op slot gaan.

Teneinde draagvlak te krijgen dient er aan de volgende twee voorwaarden voldaan te worden

1. Er moeten niet alleen maatregelen genomen worden aan de 'achterkant' van de gaswinning - herstel en voorkoming van de neveneffecten - maar ook aan de voorkant: de gaswinning moet verder worden gereduceerd, en wel een veilig niveau. Pas dan wordt het de bewoners duidelijk dat hun problemen door de overheid serieus worden genomen.
2. Er moet een zodanig flankerend beleid komen dat de bewoners het gevoel hebben dat er oplossingen zijn als ze door de negatieve neveneffecten van de gaswinning en herstel- en verstevigingwerken in de problemen komen.

Belangrijke maatregelen voor flankerend beleid zijn

1. Alle mijnbouwschade wordt ruimhartig vergoed, en er is geen gebiedsbeperking bij schadevaststelling
2. De houding van NAM en CVW moet verbeteren, de gedupeerde moet centraal staan, en niet de NAM of het CVW
3. De schadevaststelling en -afhandeling dient onafhankelijk te gebeuren
4. Er komt een breed geldende uitkoopregeling, buiten de invloed van de NAM en CVW
5. Er komt een regeling voor directe compensatie van waardedaling – en de huidige regeling van de NAM bij verkoop vervalt

6. Er komt een onafhankelijke organisatie voor individuele begeleiding van gedupeerden
7. Er wordt niet lukraak verstevigd maar op basis van een risicoanalyse per gebied en per huis
8. Er komen garanties voor het behoud van het Groninger cultureel erfgoed

Zonder flankerend beleid zullen veel bewoners dwars gaan liggen wat tot enorme vertraging zal leiden.

Andere voorwaarden

1. De doelen die worden gesteld moeten concreter worden. Nu zijn ze zo algemeen verwoord dat je er geen planning op kunt baseren, laat staan een beargumenteerde planning. Naar verwachting komen de problemen pas scherp naar voren als de doelen concreter worden gemaakt.
2. Eerst moet in kaart gebracht worden hoe het verstevigingproces opgezet en uitgevoerd zal gaan worden, wat ook het stellen van prioriteiten omvat, zie verderop. Pas daarna kunnen uitspraken worden gedaan over het aantal woningen dat per jaar verstevigd kan worden. Er is nog geen enkele berekening over haalbaarheid van het verstevigen van 6.000 woningen per jaar: noch logistiek, noch qua bouwcapaciteit, althans het is de GBB niet bekend.
3. Er moeten prioriteiten worden gesteld maar daarvoor ontbreekt nog informatie. Allereerst dienen de afwegingscriteria te worden geëxpliciteerd: snelheid, veiligheidsnorm, draagvlak maatregelen, ingrijpendheid van maatregelen, etc. De GBB dringt er sterk op aan bij de NCG dat hij de afwegingscriteria (en de weging daarvan) transparant maakt, waardoor er een heldere discussie gevoerd kan worden. In de tweede plaats dienen de effecten van de ingrijpende maatregelen te worden doordacht, bijvoorbeeld op leefbaarheid en op krimp. Pas na bestudering van deze effecten kunnen er prioriteiten worden gesteld.
4. Voor elk pand is een aparte risicoanalyse nodig. Wat nu al te vaak gebeurt is dat er verstevigingseisen worden gesteld aan woningen zonder dat daar bouwkundige argumenten voor zijn ontwikkeld. Voorkomen moet worden dat er - ter wille van de snelheid - *lukraak* verstevigd wordt. Dit brengt zowel het gevaar met zich mee dat panden te weinig worden verstevigd (veiligheidsrisico) als dat zij overmatig worden verstevigd (vervelende effecten voor bewoners en onnodige kosten).
5. De GBB blijft herhalen dat schadeherstel onafhankelijk van de NAM -de veroorzaker van de schade- dient plaats te vinden. Ditzelfde eist de GBB ten aanzien van de verstevigingsoperatie. De NCG heeft duidelijk gemaakt dat het CVW uitvoering gaat geven aan de verstevigingsoperatie. Dat is voor de GBB niet acceptabel. Het CVW is een private onderneming met eigen financiële belangen. Op basis van de contracten tussen CVW en de NAM blijft ook de NAM financieel meebepalen hoe en welke verstevigingen worden doorgevoerd. Dit brengt volstrekt onwenselijke *conflicts of interest* met zich mee.
6. De NCG heeft duidelijk gemaakt dat er onvermijdbaar panden gesloopt zullen worden. Afwegingen hierbij zullen onder andere zijn: veiligheid, verstevigingskosten, de waarde van het pand en overwegingen in de sfeer van het behoud van voor Groningen karakteristieke bebouwing. Met de NAM aan het financiële roer van de versteviging is de GBB zeer beducht voor het afwegingsproces bij het besluit tot sloop. De GBB eist daarom van de NCG dat de afwegingscriteria voor sloop expliciet, hard en voorafgaand aan het proces bekend zullen worden gemaakt. De afweging van snelheid van de verstevigingsoperatie mag in de ogen van de GBB nimmer een rol spelen bij het besluit panden te slopen.
7. In verband met de wijze waarop aan bovenstaande randvoorwaarden en afwegingscriteria voor doelen, prioriteiten van de verstevigingsoperatie, risicoanalyse en sloop zal worden voldaan eist de GBB dat deze in overleg met maatschappelijke en functionele organisaties worden vastgesteld.
8. In zijn algemeenheid verlangt de GBB dat alle concrete maatregelen tijdig aan de betrokkenen, bewoners en functionele organisaties, worden voorgelegd en dat er ruimte wordt gegeven voor het intrekken en aanpassen van de maatregelen.
9. De GBB vraagt aan de NCG hiervoor een protocol te ontwikkelen en alle betrokkenen hierover te informeren.

Dilemma's tijdens het proces

Tot slot van deze toelichting wil de GBB wijzen op een aantal dilemma's bij de versterkingsoperatie. De GBB verlangt van de NCG dat op elk van de dilemma's een transparante besluitvorming zal plaatsvinden die voorafgaand aan de operatie expliciet wordt gemaakt.

1. Nog niet alle parameters zijn op dit moment bekend, zoals de NPR normen. Andere parameters zullen gaan schuiven in de tijd zoals de verwachte maximale pga of de inschatting van risico's op basis van nieuwe onderzoeken. De vraag nu is op basis van welke aannames het versterkingsproces wordt gestart en of bijstelling mogelijk is in de komende jaren? De NCG heeft duidelijk gemaakt dat hij te allen tijde uitgaat van de actuele cijfers en berekeningen. De GBB zou graag willen dat expliciet wordt gemaakt wat de afbreukrisico's zijn van aannames die later onjuist blijken te zijn.
2. De vraag is wat de prioriteit krijgt: veel woningen met kleiner risico snel versterken of woningen die erg kwetsbaar zijn. Wordt risico gedefinieerd in termen van aantallen mensen keer risico dan zou wellicht voor het eerste moeten worden gekozen. Krijgen piekrisico's voorrang dan ligt het voor de hand prioriteit te geven aan de grootste risico's. Wordt voor het laatste gekozen dan zal dit echter ten koste gaan van de snelheid van de operatie. Graag het afwegingskader en de besluitvorming expliciteren.
3. Wordt er gekozen voor snelheid en wordt daarom de veiligheidsnorm naar beneden bijgesteld of wordt veiligheid het primaat en wordt de snelheid van de operatie daarbij aangepast. Graag het afwegingskader en de besluitvorming expliciteren. Ook in relatie tot mogelijke veranderingen in de toekomst van de risico inschatting.
4. De NCG overweegt om schadeherstel, versterking en verduurzaming zo veel mogelijk te combineren. De GBB constateert dat dit voor individuele bewoners die snel aan de beurt zijn een goede zaak is, echter voor de logistiek en de snelheid van het proces is het dodelijk, vooral omdat het botst met een ander doel: het zoveel mogelijk collectief aanpakken van de dorpen. Graag het afwegingskader en de besluitvorming expliciteren.
5. Een algemeen centraal dilemma is de gedwongen keuze tussen snelheid van het proces en de zorgvuldigheid van de maatregelen, inclusief de inspraak daarop vanuit de bewoners en de kwaliteit van de uitvoering daarvan. Hoe zorgvuldiger het proces wordt opgezet en uitgevoerd, des te trager zal het verlopen terwijl - met het oog op de veiligheid - snelheid geboden is. Graag het afwegingskader en de besluitvorming expliciteren.

Conclusie

In deze visie geven wij de NCG onze aanbevelingen mee vanuit de bewoners van het gebied voor het meerjarig programma *Aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen*. Wij zien onze aanbevelingen als noodzakelijk te nemen maatregelen. Wij hebben ons niet integraal over alle aspecten van het meerjarig programma gebogen.

Wij focussen in onze visie op het ombuigen van het gedrag van NAM en overheid dat de Groninger in levensgebaar heeft gebracht, zijn huizen heeft beschadigd en zijn levensvreugde heeft vergald. Dat gedrag dat in feite vernietigend is voor het perspectief van de regio.

Wat in Groningen gebeurt is geen *“fact of life”*, het is een *“act of Kamp”*. Het gaat om geïnduceerde aardbevingen, het gaat om overheidsbeleid.

Wanneer we de situatie in het gebied van jaar tot jaar overzien – vanaf de aardbeving van Huizinge gerekend – dan zien we dat de problemen van jaar tot jaar groter zijn geworden. Het gebied is een rampgebied geworden, de problemen zijn ingrijpend en massaal, alle rek is eruit.

Dat de overheid nu voornemens is het gebied *aardbevingsbestendig* te maken, door ook nog eens de komende jaren tienduizenden huizen in het gebied *“preventief”* in de steigers te gaan zetten is volstrekt onverantwoord.

De Groninger mag stug zijn, en zijn eigen gang gaan, het gedrag van de NAM en minister Henk Kamp (*“bij dit alles staan de belangen van de Groningers centraal”*) heeft diepe wonden geslagen.

Het optreden van de landelijke overheid heeft averechts gewerkt. Groningers hebben het vertrouwen verloren in de overheid. Ze zijn boos en onmachtig. Ze zijn het beu.

Aan de NCG is de taak het tij te keren. En hij kan dat beter ook echt doen, anders is de vertrouwensbreuk onherstelbaar. Een onherstelbare vertrouwensbreuk heeft onomkeerbare gevolgen.

*Het bestuur van de Groninger Bodem Beweging
20 september 2015*

Bijlage

SITUATIES EN VERGOEDINGEN BIJ WONINGSCHADE

Hierna volgt een overzicht van de schadeafwikkeling bij woningen.

Er wordt uitgegaan van een situatie waar de bewoner ook de eigenaar is.

Er worden vier situaties onderscheiden:

1. Er is herstelbare schade aan de woning
2. Er is onherstelbare schade aan de woning: de woning moet worden herbouwd
3. De woning is zeer zwaar beschadigd en het bevoegd gezag acht het niet verantwoord om de woning op die plaats te herbouwen. Er is dus sprake van gedwongen "uitzetting".
4. De bewoner wil de woning verkopen om zijn of haar moverende redenen.

SITUATIE 1: Er is herstelbare schade aan de woning.

Optie a	Optie b
1a De bewoner wil na herstel in het huis blijven wonen.	1b De bewoner wil het herstel niet afwachten en niet in de woning blijven.
↓	↓
1a De schade wordt hersteld.	1b De bewoner wordt uitgekocht 1).
↓	↓
1a Vergoed worden: <ul style="list-style-type: none"> • De werkelijke herstelkosten • De bereddingskosten 2) • De gevolgschade, materieel en immaterieel 3)	1b Vergoed worden: <ul style="list-style-type: none"> • De verkoopwaarde van de woning vlak voor de gebeurtenis. Deze verkoopwaarde wordt gecorrigeerd voor de prijsdaling tengevolge van de gaswinning tot peildatum 1 januari 2008 5) • Kosten van het verkrijgen van vervangende huisvesting 4) • Kosten noodzakelijke tijdelijke huisvesting. • De gevolgschade, materieel en immaterieel 3)

SITUATIE 2: Er is onherstelbare schade aan de woning; de woning moet worden herbouwd.

Optie a	Optie b
2a De bewoner wil na herbouw in het huis blijven wonen.	2b De bewoner wil de herbouw niet afwachten en niet in de woning terugkeren.
↓	↓
2a De woning wordt herbouwd conform de dan geldende en geadviseerde bouwvoorschriften (aardbevingsbestendig) met gelijk woonoppervlak en gelijke functionaliteit en bij voorkeur in gelijke bouwstijl.	2b De bewoner wordt uitgekocht 1).
↓	↓
2a Vergoed worden: <ul style="list-style-type: none"> • De werkelijke herbouw kosten • De bereddingskosten 2) • Kosten tijdelijke huisvesting • De gevolgschade, materieel en immaterieel 3)	2b Vergoed worden: <ul style="list-style-type: none"> • De verkoopwaarde van de woning vlak voor de gebeurtenis. Deze verkoopwaarde wordt gecorrigeerd voor de prijsdaling tengevolge van de gaswinning tot peildatum 1 januari 2008. • Kosten van het verkrijgen van vervangende huisvesting 4) • Kosten noodzakelijke tijdelijke huisvesting. • De gevolgschade, materieel en immaterieel 3)

SITUATIE 3: De woning is zeer zwaar beschadigd en het bevoegd gezag acht het niet verantwoord om de woning op die plaats te herbouwen. Er is dus sprake van gedwongen “uitzetting”.

<p><i>3 De bewoner wordt:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a. gecompenseerd voor het verlies van de woning met uitkoopregeling; b. in de gelegenheid gesteld vergelijkbare woonruimte te zoeken; c. door het bevoegd gezag voor zover nodig tijdelijke woonruimte aangeboden.
↓
<p><i>3 Vergoed worden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De verkoopwaarde van de woning vlak voor de gebeurtenis. Deze verkoopwaarde wordt gecorrigeerd voor de prijsdaling tengevolge van de gaswinning tot peildatum 1 januari 2008. • Kosten van het verkrijgen van vervangende huisvesting 4) • Kosten noodzakelijke tijdelijke huisvesting. • De gevolgschade, materieel en immaterieel 3)

SITUATIE 4: De bewoner wil woning verkopen om zijn of haar moverende redenen. Indien nodig kan hij of zij een vertrouwenspersoon inschakelen, die kan helpen bij het maken van de juiste keuzes.

4a De bewoner slaagt erin zelf de woning te verkopen binnen 12 maanden, maar onder de getaxeerde verkoopwaarde.	4b De bewoner slaagt er niet in om de woning zelf te verkopen binnen de termijn van 12 maanden.
↓	↓
4a De bewoner wordt gecompenseerd voor het waardeverlies tengevolge van de gaswinningproblematiek.	4b De bewoner wordt uitgekocht 1).
↓	↓
<p><i>4a Vergoed worden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Het verschil tussen de verkoopprijs van de woning en de getaxeerde verkoopwaarde, waarin rekening is gehouden met de waardedaling t.g.v. de gaswinnings-problematiek. • De kosten van de vertrouwenspersoon. • De gevolgschade, materieel en immaterieel 3) 	<p><i>4b Vergoed worden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ De verkoopwaarde van de woning vlak voor de gebeurtenis. Deze verkoopwaarde wordt gecorrigeerd voor de prijsdaling tengevolge van de gaswinning tot peildatum 1 januari 2008 5) ▪ De kosten van de vertrouwenspersoon. ▪ De gevolgschade, materieel en immaterieel 3)

Toelichtingen

1) Uitkoopregeling

2) Bereddingskosten: deze kosten moeten worden gemaakt om de resten van de woning (b.v. afsluiten nutsvoorzieningen, asbestsanering) en de zich nog daarin bevindende onroerende zaken veilig te stellen, bijvoorbeeld transport- en opslagkosten. Ook vallen hieronder de kosten die moeten worden gemaakt om de “rampplek” te beveiligen.

3) Gevolgschade: dit zijn indirecte door onafhankelijke deskundigen te taxeren schades. Hieronder kunnen onder meer vallen:

- Inboedel- en tuinschade
- Zorgkosten en letselschade
- Inkomstenderiving
- Uitvaartkosten
- Gederfde levensvreugde

4) Vervangende huisvesting: alle kosten die een bewoner moet maken om vervangende huisvesting te verkrijgen en in gebruik te nemen, zoals bijvoorbeeld:

- Makelaars- en notariskosten
- Taxatiekosten (waardebepaling en technische keuring)
- Financieringskosten
- Verhuiskosten
- Reiskosten (km-vergoeding)

5) Voor de peildatum 1 januari 2008 is gekozen omdat ze zowel voor de aardbeving van Huizinge, als voor de economische crisis ligt.